

▼ Rozhledna Šance

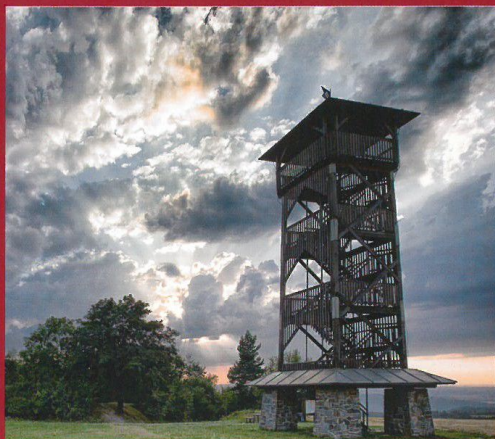
a zemní opevnění
z 18. století

1. ROZHLEDNA ŠANCE

Rozhledna Šance se nachází na jednom z nejvyšších vrcholů Opavského Slezska v nadmořské výšce 522 m n. m. na severozápadním okraji obce Jakubčovice. Samotné místo nabylo již od středověku strategického vojenského významu a po zásluze se i stalo místem rozsáhlých vojenských zemních opevnění Rakouského státu na konci 18. století.

V letech 2004 – 2005 zde byla vybudována, dle projektu Ing. arch. Miroslava Slívy z Opavy 15,5 m vysoká rozhledna na čtyřech betonových pilířích obložených kamen-

Rozhledna Šance

nou vyzdívkou. Na vyhlídkovou plošinu, která se nachází ve výšce 12,75 m se stoupá po 60 dřevěných stupních. Za dobrého počasí lze z rozhledny spatřit i nejvyšší vrcholy Moravskoslezského kraje. Na jihovýchodě královnu Beskyd – Lysou Horu (1323 m n. m.) a na západě se tyčí majestátní Praděd (1492 m n. m.), nejvyšší vrchol Jeseňníků. V roce 2021 byla rozhledna doplněna stojanovým dalekohledem s dvacetinásobným zvětšením. Bezprostřední okolí rozhledny bylo v témže roce doplněno o interaktivní prvky upomínající na válečné konflikty 18. století mezi Rakouským státem a Pruskem a o nově zřízené sluneční lázně.

2. OPAVSKO V OBDOBÍ VÁLEK S PRUSKEM 1740–1763

Již krátce po smrti rakouského císaře Karla VI. (1740), který zemřel bez mužského dědice, se ukázalo, na jak slabých základech habsburská monarchie stála.

Marie Terezie (1717–1780), arcivévodkyně rakouská, česká a uherská královna

Friderich II. Veliký (1712–1786), pruský král, vojévůdce, hlavní protivník Rakouského státu ve válečných konfliktech v letech 1740–1779, proslul svým výrokem vůči svým vojákům před bitvou „všiváci, snad nechcete žít věčně!“

Na základě tzv. pragmatické sankce z roku 1713 (statut panovníka, který připustil možnost dědění vlády habsburské monarchie v ženské linii) se ujala vlády v říši jeho dcera Marie Terezie. Ve vnímání panovnických dynastií tehdejší Evropy se však jednalo o velmi neobvyklý krok, a proto není divu, že se našlo několik států (Francie, Bavorsko, Prusko), které pragmatickou sankcí a nástupnictvím Marie Terezie neuznaly. Nejvíce však z této situace vytěžilo Prusko, v čele s králem Friderichem II. (1712–1786), který bez vyhlášení války vtrhl do Slezska. Již 23. 1. roku 1741 padlo do rukou Prusů blízké město Opava. Z války o Slezsko se následně rozhořel dlouholetý celoevropský konflikt. Válečné události probíhaly v letech 1740–1742, 1745–1748, 1756–1763. Na základě tří mírových dohod mezi Pruskem a Rakouskem však Rakousko definitivně přišlo o drtivou část Slezska i Klad-

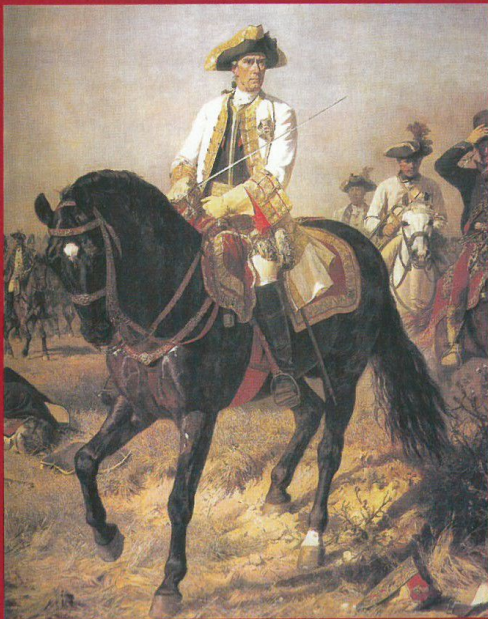
sko. Hranice pruského státu se přiblížila na pouhé 2 km k Opavě a bylo jí rozděleno mj. i knížectví Opavské, Niské i Krnovské. Díky nové hranici mezi oběma státy došlo k zpřetrhání ekonomických, kulturních i společenských vazeb a vztahů, členové nejedné rodiny stáli nyní proti sobě jako nepřátelé. Přihraniční území bylo tvrdě postiženo uvalením cel a zákazem dovozu řady výrobků. Nastalo období nejtěžšího úpadku Slezska.

3. PROTIPRUSKÁ ZEMNÍ OPEVNĚNÍ U JAKUBČOVIC z let 1789–1790 tzv. ŠANCE

Název samotné rozhledny Šance je odvozen z německého výrazu (Schanzen) pro lehké předsunuté zemní opevnění. U Jakubčovic a na výšinách okolo Hradce, došlo k jejich výstavbě na sklonku 18. století, v letech 1789–1790. Výstavba těchto zemních opevnění byla iniciována z důvodu opětovně hrozícího válečného konfliktu mezi Rakouskem a Pruskem. Vojenský konflikt v těchto letech byl doslova na spadnutí a obě znepřátelené strany se na něj usilovně připravovaly. Opavsko tehdy již bylo po prohraných prusko-slezských válkách de facto pohraničním územím, a proto není divu, že z iniciativy Josefa II. začala být budována na nedávno nově utvořené hranici zemní opevnění, chránící důležité zemské cesty (Opava – Bílovec – Nový Jičín), resp. strategická místa případných průniků cizích vojsk do vnitrozemí Rakouského státu. Nástupce Josefa II., císař Leopold II., opětovně jmenoval do čela svých armád válečnými vřavami zoceleného, proslulého generalissima Ernsta Gideona Laudona (1717–1790), který se v roce 1790 usídlil se svým štábem v nedalekém Novém Jičíně. Slavný generál byl osobně přítomen dne 28. 6. 1790 kontrole nově budovaných zemních opevnění u Jakubčovic a na dnešní Kalvárii nad Hradcem, když krátce předtím poobědval u knížete Karla Aloise Lichnovského na hradeckém zámku. Při kontrole opevnění u Jakubčovic byl však postižen střevním katar. Byl přinucen navrátit se do Nového Jičína, avšak z nemoci již nepovstal a dne 14. 7. 1790 ve věku 73 let v Novém Jičíně zemřel.

Budování protipruských zemních opevnění ovlivnilo v letech 1789–1790 i životy obyvatel sousedících Jakubčovic, Bohučovic i Hradce. Třeba tím, že se jejich obyvatelé museli podílet na jejich výstavbě. Jak bylo zaznamenáno, týkala se místních obyvatel povinnost

dopravovat koňskými povozy na stavbu hlínu a kamení, i množství dubových kůlů. Dochované opevnění u Jakubčovic mělo v době svého vzniku podobu pravidelného čtverce o délce cca 30 m, který tvořily navršené obranné valy, zakončené dubovými zahrocenými palisádami. Okolo valů opevnění byl vyhlouben obranný příkop. Existuje předpoklad, že postavení dělostřeleckých kanónů (uvnitř opevnění) by byla v případě válečného konfliktu doplněna proutěnými koši s kamennohlinitou skladbou. K válce mezi Rakouskem a Pruskem však v těchto letech nakonec nedošlo. Obě znepřátelené země sjednotilo nové nebezpečí, vzešlé z revoluce v Francii, které z bývalých znesvářených stran učinilo spojence na poli vojenském i na poli diplomatickém. Zemní opevnění (Schanzen) u Jakubčovic a Hradce byla opuštěna. Následný překotný vývoj vojenské techniky i uplatňované bojové taktiky již jejich zapojení do následných vojenských konfliktů neumožnil.

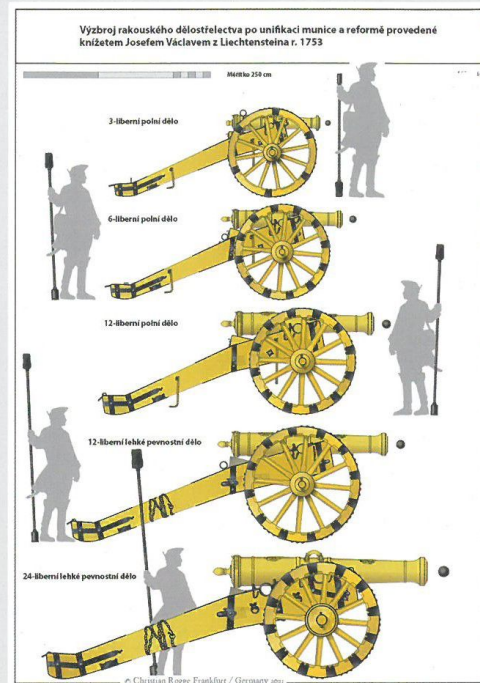
Ernst Gideon Laudon (1717-1790), nejslavnější rakouský vojevůdce 18. století, který se proslavil ve válkách proti Turkům a Prusům, držitel Vojenského řádu Marie Terezie

4. RAKOUSKÉ DĚLOSTŘELCTVO V 18. STOLETÍ

Rakouské dělostřelctvo prošlo v průběhu 18. století hlubokými změnami a reformami, které vzešly z nutnosti kvalifikovaně vojensky čelit expanzivním záměrům bojechtivého pruského krále Fridricha II. Velikého. Hlavním iniciátorem reformy byl kníže Josef Václav z Liechtensteina (1696–1772), vrchní velitel dělostřelctva od roku 1744. Rakouské dělostřelctvo díky němu (i dle pruského vzoru) získalo novou organizaci, výcvik i výzbroj. Velká pozornost byla věnována zrychlení mobility dělostřelctva, unifikaci výzbroje i dopravě munice. Liechtenstein investoval i vlastní peníze do moderního zbrojního průmyslu. Ve Staré huti u Adamova začal vyrábět unifikované dělové hlavně a náboje. Ráže polních děl byla unifikována a zmenšena na tříliberní, šestiliberní a dvanáctiliberní děla. Ráže děl se počítala v librách,

Josef Václav kníže z Liechtensteina, (1696-1772), reformátor a vrchní velitel rakouského dělostřelctva, držitel Řádu Zlatého rouna

Typologie rakouských polních a pevnostních děl po reformaci rakouského dělostřelctva provedené Josefem Václavem knížetem z Liechtenštejna v roce 1753

dle váhy dělostřelecké koule. (Počítáno ve staré jednotce hmotnosti – libře. Slezska libra = 0,53 kg.) Jízdní dělostřelctvo bylo vybaveno jen lehkými děly a houfnicemi, aby bylo dostatečně mobilní a mohlo rychle reagovat na měnící se situaci na bojištích. Změnil se i výcvik a školení důstojnického sboru i mužstva. Dělostřelci začali být vzděláváni i v balistice, matematice a vojenské taktice na nově založené Válečné akademii ve Vídni a na třech Brigádních dělostřeleckých školách. O náročnou službu u dělostřelctva neměla šlechta mnohdy zájem, a proto se důstojníci stávali dobrovolně absolventi civilních škol, často z řad měšťanstva. Rekruti museli být svobodní a museli ovládat německý jazyk slovem i písmem. Dělostřelba byla zcela postavena na vědecký základ a opírala se

BÜCHSENMEISTER DES ARTILLERIE-CORPS
ARTILLERIE-FÜSILIER 1761-1786

Střelci rakouského dělostřelctva v uniformách užívaných v letech 1751 – 1786

o rozvoj přírodních věd. Výsledkem byl výrazný pokrok v míření, kdy začala být využívána jednoduchá hledí a dělové kvadranty. Nastavení náměru děl podstatně ulehčilo využívání elevačního řídicího šroubu. Rakouské dělostřelctvo (artilerie) bylo za knížete Liechtensteina postaveno doslova na vědeckou úroveň. Narostl i početní stav polního dělostřelctva, polního zbrojního úřadu i vozatajstva. Zatímco v roce 1746 čítal celkový počet dělostřelců v zemích habsburské monarchie 800 mužů, v roce 1781 již tvořilo dělostřelctvo rakouské armády 10500 mužů. Přičiněním Josefa Václava, knížete z Liechtensteina, se dělostřelctvo stalo nejobávanější složkou rakouské armády až do roku 1918, ve které hráli čeští dělostřelci velmi významnou roli.